

I.

(Rezolucije, preporuke i mišljenja)

PREPORUKE

VIJEĆE

PREPORUKA VIJEĆA

od 22. svibnja 2018.

o ključnim kompetencijama za cjeloživotno učenje

(Tekst značajan za EGP)

(2018/C 189/01)

VIJEĆE EUROPSKE UNIJE,

uzimajući u obzir Ugovor o funkcioniranju Europske unije, a posebno njegove članke 165. i 166.,

uzimajući u obzir prijedlog Europske komisije,

budući da:

- (1) U skladu s prvim načelom europskog stupa socijalnih prava ⁽¹⁾ svi imaju pravo na kvalitetno i uključivo obrazovanje, osposobljavanje i cjeloživotno učenje kako bi održali i stekli vještine s pomoću kojih mogu u cijelosti sudjelovati u društvu i uspješno se kretati na tržištu rada. Navodi se i svačije pravo na „pravovremenu i prilagođenu pomoć u poboljšavanju izgleda za zapošljavanje ili samozapošljavanje, na osposobljavanje i prekvalifikaciju te na trajno obrazovanje i potporu pri traženju posla”. Poticanje razvoja kompetencija jedan je od ciljeva vizije stvaranja europskog prostora obrazovanja u okviru kojeg bi se „mogao iskoristiti pun potencijal obrazovanja i kulture kao pokretača otvaranja novih radnih mjesta, postizanja socijalne pravednosti i aktivnoga građanstva, ali i sredstva za doživljavanje europskog identiteta u svojoj raznolikosti” ⁽²⁾.
- (2) Ljudima je potreban odgovarajući skup vještina i kompetencija da bi se održao sadašnji životni standard, zadržala visoka stopa zaposlenosti i poticala socijalna kohezija u budućem društvu i svijetu rada. Potporom koja se pruža ljudima diljem Europe u stjecanju vještina i kompetencija potrebnih za osobno ispunjenje, zdravlje, zapošljivost i socijalnu uključenost doprinosi se jačanju otpornosti Europe u doba brzih i korjenitih promjena.
- (3) Europski parlament i Vijeće Europske unije usvojili su 2006. Preporuku o ključnim kompetencijama za cjeloživotno učenje. U toj se Preporuci od država članica zahtijeva da „razvijaju pružanje ključnih kompetencija za sve u sklopu strategija cjeloživotnog učenja, uključujući strategije za postizanje opće pismenosti, te da se koriste dokumentom „Ključne kompetencije za cjeloživotno učenje – europski referentni okvir” ⁽³⁾”. Otkako je usvojena, Preporuka je bila ključni referentni dokument za razvoj obrazovanja, osposobljavanja i učenja s ciljem stjecanja kompetencija.
- (4) Zahtjevi u pogledu kompetencija danas su drukčiji s obzirom na to da je sve više radnih mjesta podložno automatizaciji, tehnologija ima sve veću ulogu u svim područjima rada i života, a poduzetničke, socijalne i građanske kompetencije sve su važnije za osiguravanje otpornosti i sposobnosti prilagodbe promjeni.

⁽¹⁾ COM(2017)250.

⁽²⁾ COM(2017)673.

⁽³⁾ SL L 394, 30.12.2006., str. 10.

- (5) Istodobno, međunarodna istraživanja poput Programa za međunarodnu procjenu učenika (PISA) Organizacije za gospodarsku suradnju i razvoj (OECD) ili OECD-ova Programa za međunarodnu procjenu kompetencija odraslih (PIAAC) ukazuju na trajno visok udio tinejdžera i odraslih osoba s nedostatnim osnovnim vještinama. Svaki je peti učenik 2015. imao ozbiljne poteškoće u razvoju dostatnih vještina u čitanju, matematici i prirodoslovlju ⁽¹⁾. U nekim su zemljama pismenost i matematička pismenost u gotovo trećine odraslih na najnižoj razini ⁽²⁾. Digitalne su vještine kod 44 % stanovništva Unije na niskoj razini, a 19 % stanovništva uopće ih ne posjeduje ⁽³⁾.
- (6) Slijedom toga, ulaganje u osnovne vještine postalo je važnije nego ikad prije. Visokokvalitetnim se obrazovanjem, uključujući izvannastavne aktivnosti i širok pristup razvoju kompetencija, poboljšava razina postignuća u osnovnim vještinama. Osim toga, potrebno je istražiti nove načine učenja za društvo koje je sve mobilnije i sve se više oslanja na digitalnu tehnologiju ⁽⁴⁾. Digitalne tehnologije utječu na obrazovanje, osposobljavanje i učenje jer se razvijaju fleksibilnija okružja za učenje prilagođena potrebama izrazito mobilnog društva ⁽⁵⁾.
- (7) U gospodarstvu utemeljenom na znanju ključno je memoriranje činjenica i postupaka, ali nije dovoljno za napredak i uspjeh. Vještine kao što su rješavanje problema, kritičko razmišljanje, sposobnost surađivanja, kreativnost, računalno razmišljanje i samoregulacija važnije su nego ikada prije u našem društvu koje se brzo mijenja. One su alati s pomoću kojih ono što je naučeno primjenjujemo u praksi za stvaranje novih ideja, novih teorija, novih proizvoda i novog znanja.
- (8) U Novom programu vještina za Europu ⁽⁶⁾ najavljeno je preispitivanje Preporuke o ključnim kompetencijama za cjeloživotno učenje iz 2006., a ulaganje u vještine i kompetencije te u zajedničko i ažurirano razumijevanje ključnih kompetencija prepoznato je kao prvi korak u poticanju obrazovanja, osposobljavanja i neformalnog učenja u Europi.
- (9) Kako bi se odgovorilo na društvene i gospodarske promjene te uzele u obzir rasprave o budućnosti rada i javna rasprava o preispitivanju Preporuke o ključnim kompetencijama iz 2006., Preporuku i Europski referentni okvir ključnih kompetencija za cjeloživotno učenje potrebno je revidirati i ažurirati.
- (10) Razvoj ključnih kompetencija, njihovo vrednovanje i pružanje obrazovanja, osposobljavanja i učenja s ciljem stjecanja kompetencija trebalo bi poduprijeti uvođenjem dobre prakse kako bi se bolje poduprlo nastavno osoblje u obavljanju njihovih zadaća te poboljšalo njihovo obrazovanje, kako bi se ažurirali metode i alati za procjenu i vrednovanje te uveli novi i inovativni oblici poučavanja i učenja ⁽⁷⁾. U ovoj bi Preporuci stoga, oslanjajući se na iskustva iz prethodnog desetljeća, trebalo razmotriti izazove u provedbi obrazovanja, osposobljavanja i učenja u cilju stjecanja kompetencija.
- (11) Potporom vrednovanju kompetencija stečenih u različitim kontekstima pojedincima će se omogućiti priznavanje kompetencija te stjecanje punih ili, ako je to primjenjivo, dijela kvalifikacija ⁽⁸⁾. Ono se može temeljiti na postojećim sustavima za vrednovanje neformalnog i informalnog učenja te na Europskom kvalifikacijskom okviru ⁽⁹⁾, zajedničkom referentnom okviru za usporedbu razina kvalifikacija u kojem se navode kompetencije potrebne za njihovo stjecanje. Osim toga, procjenom se može pomoći u strukturiranju procesa učenja i usmjeravanju, kao i ljudima da poboljšaju svoje kompetencije i u kontekstu promjenjivih zahtjeva na tržištu rada ⁽¹⁰⁾.

⁽¹⁾ OECD (2016.), Rezultati istraživanja programa PISA za 2015.

⁽²⁾ Europska komisija (2016.), Pregled obrazovanja i osposobljavanja za 2016.

⁽³⁾ Europska komisija, Pregled digitalnih rezultata za 2017.

⁽⁴⁾ Dokument za razmatranje o svladavanju globalizacije – COM(2017) 240 final.

⁽⁵⁾ Ponovno promišljanje obrazovanja: ulaganje u vještine za bolje socioekonomske ishode, COM(2012) 669 final.

⁽⁶⁾ COM(2016) 381 final.

⁽⁷⁾ Zajedničko izvješće Vijeća i Komisije o provedbi strateškog okvira za europsku suradnju u području obrazovanja i osposobljavanja (ET 2020.) (SL C 417, 15.12.2015., str. 25.).

⁽⁸⁾ SL C 398, 22.12.2012., str. 1.

⁽⁹⁾ SL C 189, 15.6.2017., str. 15.

⁽¹⁰⁾ Rezolucija Vijeća od 21. studenoga 2008. o boljoj integraciji cjeloživotnog profesionalnog usmjeravanja u strategije cjeloživotnog učenja (SL C 319, 13.12.2008., str. 4.).

- (12) Na definiciju skupa ključnih kompetencija potrebnih za osobno ispunjenje, zdravlje, zapošljivost i socijalnu uključenost utjecala su društvena i gospodarska kretanja te razne inicijative u Europi tijekom posljednjeg desetljeća. Posebna je pozornost posvećena unapređenju osnovnih vještina, ulaganju u učenje jezika, poboljšanju digitalnih i poduzetničkih kompetencija, važnosti zajedničkih vrijednosti u funkcioniranju naših društava te poticanju većeg broja mladih na odabir zanimanja u području prirodnih znanosti. Sve te sastavnice treba uvrstiti u Referentni okvir.
- (13) U cilju 4.7 ciljeva održivog razvoja naglašava se da je potrebno „osigurati da svi koji se obrazuju steknu znanja i vještine potrebne za promicanje održivog razvoja, među ostalim s pomoću obrazovanja za održivi razvoj i održivi način života, ljudska prava, rodnu ravnopravnost, promicanje kulture mira i nenasilja, globalno građanstvo te uvažavanje kulturne raznolikosti i doprinosa kulture održivom razvoju”⁽¹⁾. Unesco-ovim Globalnim programom djelovanja u području obrazovanja za održivi razvoj potvrđuje se da je obrazovanje za održivi razvoj sastavni element kvalitetnog obrazovanja te ključno za sve druge ciljeve održivog razvoja. Taj je cilj uvršten u ažuriranu verziju Referentnog okvira.
- (14) Odredba o učenju jezika, koje je sve važnije za suvremena društva, međukulturno razumijevanje i suradnju, nadovezuje se na Zajednički europski referentni okvir za jezike (ZEROJ). Taj okvir olakšava identifikaciju glavnih elemenata kompetencije i podupire proces učenja. Njime se ujedno postavljaju temelji za definiranje jezičnih kompetencija, osobito onih koje se odnose na strane jezike, a uvršten je u ažuriranu verziju Referentnog okvira.
- (15) Pokazalo se da se razvojem Okvira digitalnih kompetencija i Okvira za poduzetničke kompetencije podupire razvoj kompetencija. Jednako tako, Referentni okvir kompetencija za demokratsku kulturu Vijeća Europe sveobuhvatan je skup vrijednosti, vještina i stavova potrebnih za prikladno sudjelovanje u demokratskim društvima. Svi su ti okviri uzeti u obzir prilikom ažuriranja Referentnog okvira.
- (16) Kako bi se više mladih potaknulo na odabir zanimanja u području prirodoslovlja, tehnologije, inženjerstva i matematike (STEM), znanstveno se obrazovanje putem inicijativa diljem Europe počelo dublje povezivati s umjetnošću i drugim predmetima s pomoću pedagoških pristupa utemeljenih na istraživanju te uključivanjem velikog niza društvenih aktera i industrija. Iako se definicija tih kompetencija nije puno promijenila tijekom godina, potpora razvoju kompetencija u području STEM-a postaje sve važnija i trebalo bi je uvrstiti u ovu Preporuku.
- (17) Važnost i značaj neformalnog i informalnog učenja vidljivi su iz iskustava stečenih kroz kulturu, rad s mladima, volonterski rad i amaterski sport. Neformalno i informalno učenje imaju važnu ulogu u podupiranju razvoja ključnih interpersonalnih, komunikacijskih i kognitivnih vještina, poput kritičkog razmišljanja, analitičkih vještina, kreativnosti, rješavanja problema i otpornosti, koje mladima olakšavaju prijelaz u odraslu dob, aktivno građanstvo i radni život⁽²⁾. Uspostavom bolje suradnje između različitih obrazovnih okruženja doprinosi se poticanju različitih pristupa učenju i konteksta učenja⁽³⁾.
- (18) Pri radu na razvoju ključnih kompetencija u perspektivi cjeloživotnog učenja trebalo bi osigurati potporu na svim razinama obrazovanja, osposobljavanja i učenja: razviti kvalitetan rani i predškolski odgoj i obrazovanje⁽⁴⁾, dodatno unaprijediti školsko obrazovanje i osigurati izvrsnu nastavu⁽⁵⁾, pružiti oblike usavršavanja odraslim osobama s niskom razinom vještina⁽⁶⁾ te dalje razvijati inicijalno i trajno strukovno obrazovanje i osposobljavanje i modernizirati visoko obrazovanje⁽⁷⁾.

⁽¹⁾ Rezolucija Ujedinjenih naroda koju je Opća skupština donijela 25. rujna 2015., Promijeniti svijet: program održivog razvoja do 2030.

⁽²⁾ Zaključci Vijeća o ulozi rada s mladima u podupiranju razvoja ključnih životnih vještina mladih koje im olakšavaju uspješan prijelaz u odraslu dob, aktivno građanstvo i radni život (SL C 189, 15.6.2017., str. 30.).

⁽³⁾ Zaključci Vijeća o jačanju međusektorske suradnje u području politika s ciljem učinkovitog rješavanja socijalno-ekonomskih izazova s kojima se suočavaju mladi (SL C 172, 27.5.2015., str. 3.).

⁽⁴⁾ Zaključci Vijeća o ulozi ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja te osnovnoškolskog obrazovanja u poticanju kreativnosti, inovativnosti i digitalne kompetencije (SL C 172, 27.5.2015., str. 17.).

⁽⁵⁾ Zaključci Vijeća o razvoju škola i izvrsnosti u poučavanju (SL C 421, 8.12.2017., str. 2.).

⁽⁶⁾ Preporuka Vijeća od 19. prosinca 2016. o oblicima usavršavanja: nove prilike za odrasle (SL C 484, 24.12.2016., str. 1.).

⁽⁷⁾ Zaključci Vijeća o obnovljenom programu EU-a za visoko obrazovanje (SL C 429, 14.12.2017., str. 3.).

- (19) Ovom bi Preporukom trebalo obuhvatiti niz obrazovnih okruženja te okruženja osposobljavanja i učenja, formalnih, neformalnih i informalnih, u perspektivi cjeloživotnog učenja. Trebalo bi nastojati uspostaviti zajedničko razumijevanje kompetencija s pomoću kojih se može pružiti potpora pri prijelazu između tih različitih okruženja te suradnji među njima. U Preporuci se navode dobre prakse s pomoću kojih bi se moglo odgovoriti na potrebe nastavnog osoblja, uključujući učitelje i nastavnike, predavače, edukatore nastavnika, voditelje ustanova za obrazovanje i osposobljavanje, zaposlenike zadužene za osposobljavanje kolega, istraživače i sveučilišne predavače, osobe koje rade s mladima, edukatore za rad s odraslima te poslodavce i dionike na tržištu rada. Ova je Preporuka ujedno upućena institucijama i organizacijama, uključujući socijalne partnere i organizacije civilnog društva koji rade na usmjeravanju i podupiranju osoba u unapređivanju kompetencija od najranije dobi i tijekom cijelog života.
- (20) Ovom se Preporukom u potpunosti poštuju načela supsidijarnosti i proporcionalnosti,

USVOJILO JE OVU PREPORUKU:

Države članice trebale bi:

1. podupirati pravo na kvalitetno i uključivo obrazovanje, osposobljavanje i cjeloživotno učenje te svima omogućiti razvoj ključnih kompetencija uz potpunu upotrebu dokumenta „Ključne kompetencije za cjeloživotno učenje – europski referentni okvir” iz Priloga te
 - 1.1 u okviru nacionalnih strategija cjeloživotnog učenja podupirati i unapređivati razvoj ključnih kompetencija svih pojedinaca od najranije dobi i tijekom cijelog života;
 - 1.2 podupirati sve učenike, uključujući one koji se suočavaju s poteškoćama ili imaju posebne potrebe da ostvare svoj potencijal;
2. podupirati razvoj ključnih kompetencija posvećujući pritom posebnu pozornost sljedećem:
 - 2.1 poboljšanju postignuća u osnovnim vještinama (pismenost, matematička pismenost i osnovne digitalne vještine) i podupiranju razvoja kompetencije učenja kako učiti, što čini temelj, koji se stalno unapređuje, cjeloživotnog učenja i sudjelovanja u društvu;
 - 2.2 podizanju razine osobne i socijalne kompetencije te kompetencije učenja kako učiti za poboljšanje zdravog i prema budućnosti usmjerenog načina života;
 - 2.3 poticanju usvajanja kompetencija u području prirodoslovlja, tehnologije, inženjerstva i matematike (STEM), uzimajući u obzir njihovu povezanost s umjetnošću, kreativnošću i inovacijama te motiviranju više mladih, osobito djevojčica i mladih žena, za odabir zanimanja u području STEM-a;
 - 2.4 povećanju i poboljšanju razine digitalnih kompetencija u svim fazama obrazovanja i osposobljavanja te u svim segmentima stanovništva;
 - 2.5 razvoju poduzetničkih kompetencija, kreativnosti i osjećaja inicijative, osobito među mladima, primjerice promicanjem mogućnosti za mlade učenike da steknu barem jedno poduzetničko iskustvo tijekom školskog obrazovanja;
 - 2.6 poboljšanju razine jezičnih kompetencija službenog i drugih jezika te podupiranju učenika u učenju različitih jezika značajnih za njihovu radnu i životnu sredinu i kojima se može doprinijeti prekograničnoj komunikaciji i mobilnosti;
 - 2.7 poticanju razvoja kompetencija građanstva s ciljem jačanja svijesti o zajedničkim vrijednostima, kao što je navedeno u članku 2. Ugovora o Europskoj uniji i Povelji Europske unije o temeljnim pravima;
 - 2.8 podizanju svijesti svih učenika te nastavnog osoblja o važnosti stjecanja ključnih kompetencija i njihova odnosa prema društvu;

3. olakšati stjecanje ključnih kompetencija primjenom dobrih praksi za potporu razvoju ključnih kompetencija kako je navedeno u Prilogu, posebice:
 - 3.1 promicanjem različitih pristupa učenju i okruženju učenja, uključujući odgovarajuću upotrebu digitalnih tehnologija u obrazovnom okruženju te okruženju osposobljavanja i učenja;
 - 3.2 pružanjem potpore nastavnom osoblju i drugim dionicima koji podupiru procese učenja, uključujući obitelji, s ciljem unapređenja ključnih kompetencija učenika kao dio pristupa za cjeloživotno učenje u obrazovnom okruženju te okruženju osposobljavanja i učenja;
 - 3.3 podupiranjem i daljnjim razvojem procjene i vrednovanja ključnih kompetencija stečenih u različitim okruženjima u skladu s pravilima i postupcima država članica;
 - 3.4 jačanjem suradnje između obrazovnog okruženja te okruženja osposobljavanja i učenja na svim razinama i u različitim područjima kako bi se poboljšali kontinuitet razvoja učeničkih kompetencija i razvoj inovativnih pristupa učenju;
 - 3.5 unapređivanjem alata, resursa i smjernica u obrazovanju, osposobljavanju, zapošljavanju i drugim okruženjima učenja kako bi se ljude poduprlo u upravljanju putevima cjeloživotnog učenja;
4. uvrstiti ciljeve održivog razvoja (SDG) UN-a, osobito cilja 4.7 u obrazovanje, osposobljavanje i učenje, među ostalim poticanjem stjecanja znanja o ograničavanju višedimenzionalne prirode klimatskih promjena i upotrebi prirodnih resursa na održiv način;
5. izvješćivati s pomoću postojećih okvira i alata strateškog okvira za europsku suradnju u području obrazovanja i osposobljavanja (ET 2020.) i svih kasnijih okvira o iskustvima i napretku u promicanju ključnih kompetencija u svim sektorima obrazovanja i osposobljavanja, uključujući neformalno i, u najvećoj mogućoj mjeri, informalno učenje;

POZDRAVLJA ČINJENICU DA KOMISIJA, UZIMAJUĆI U OBZIR NADLEŽNOSTI DRŽAVA ČLANICA:

6. podupire provedbu Preporuke i primjenu Europskog referentnog okvira i u tu svrhu olakšava uzajamno učenje među državama članicama, te razvoj, u suradnji s državama članicama, referentnih materijala i alata kao što su:
 - 6.1 prema potrebi, okviri za posebne kompetencije kojima se olakšavaju razvoj i procjena kompetencija ⁽¹⁾;
 - 6.2 na dokazima utemeljene smjernice o novim oblicima učenja i pristupima za pružanje potpore;
 - 6.3 alati potpore za nastavno osoblje i druge dionike, poput internetskih tečajeva osposobljavanja, alata za samoprocjenu ⁽²⁾, mreža, uključujući mrežu e-Twinning i Elektroničku platformu za obrazovanje odraslih u Europi (EPALE);
 - 6.4 pristupi procjeni i potpori vrednovanja ključnih kompetencija stečenih na temelju prethodnog rada u kontekstu okvira ET 2020 ⁽³⁾ i svih kasnijih okvira;
7. podržava inicijative za daljnji razvoj i promicanje obrazovanja za održivi razvoj u pogledu UN-ova četvrtog cilja održivog razvoja o uključivom, ravnopravnom i kvalitetnom obrazovanju te mogućnostima cjeloživotnog učenja za sve;
8. podnosi izvješća o iskustvima i dobrim praksama s ciljem unapređenja ključnih kompetencija učenika kao dio pristupa za cjeloživotno učenje u obrazovnom okruženju te okruženju osposobljavanja i učenja u Uniji putem postojećih okvira i alata.

⁽¹⁾ Na temelju iskustava i stručnih znanja stečenih tijekom izrade Zajedničkog europskog referentnog okvira za jezike, Okvira digitalnih kompetencija i Okvira za poduzetničke kompetencije.

⁽²⁾ Poput Okvira digitalnih kompetencija.

⁽³⁾ Procjena ključnih kompetencija u inicijalnom obrazovanju i osposobljavanju: političke smjernice, SWD(2012) 371.

Ovom se Preporukom zamjenjuje Preporuka Europskog parlamenta i Vijeća od 18. prosinca 2006. o ključnim kompetencijama za cjeloživotno učenje.

Sastavljeno u Bruxellesu 22. svibnja 2018.

Za Vijeće
Predsjednik
K. VALCHEV

PRILOG

**KLJUČNE KOMPETENCIJE ZA CJELOŽIVOTNO UČENJE
EUROPSKI REFERENTNI OKVIR****Kontekst i ciljevi**

Svi imaju pravo na kvalitetno i uključivo obrazovanje, osposobljavanje i cjeloživotno učenje kako bi održali i stekli vještine s pomoću kojih mogu u cijelosti sudjelovati u društvu i uspješno se kretati na tržištu rada.

Svi imaju pravo na pravovremenu i prilagođenu pomoć u poboljšavanju izgleda za zapošljavanje ili samozapošljavanje. To uključuje pravo na potporu pri traženju posla, osposobljavanju i prekvalifikaciji.

Ta su načela definirana u europskom „Stupu socijalnih prava”.

U vrlo povezanom svijetu koji se brzo mijenja svaka će osoba trebati posjedovati širok raspon vještina i kompetencija te ih kontinuirano razvijati tijekom cijelog života. Ključne kompetencije definirane u ovom Referentnom okviru usmjerene su na postavljanje temelja za postizanje ravnopravnijih i demokratskih društava. One odgovaraju na potrebu za uključivim i održivim razvojem, socijalnom kohezijom i daljnjim razvojem demokratske kulture.

Glavni ciljevi Referentnog okvira jesu:

- a) prepoznati i definirati ključne kompetencije potrebne za zapošljivost, osobno ispunjenje i zdravlje, aktivno i odgovorno građanstvo i socijalnu uključenost;
- b) osigurati europski referentni alat za oblikovatelje politike, pružatelje obrazovanja i osposobljavanja, nastavno osoblje, savjetnike za profesionalno usmjeravanje, poslodavce, javne službe za zapošljavanje i same učenike;
- c) podupirati napore na europskoj, nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini kako bi se poticao razvoj kompetencija iz perspektive cjeloživotnog učenja.

Ključne kompetencije

Za potrebe ove Preporuke kompetencije se definiraju kao kombinacija znanja, vještina i stavova, pri čemu:

- d) znanje se sastoji od već postojećih činjenica i podataka, koncepata, ideja i teorija kojima se podupire razumijevanje određenog područja ili teme;
- e) vještine se definiraju kao sposobnost i mogućnost provođenja procesa i korištenja postojećim znanjem za postizanje rezultata;
- f) stavovi opisuju spremnost na djelovanje ili reagiranje na ideje, osobe ili situacije te povezani način razmišljanja.

Ključne kompetencije su one koje svi pojedinci trebaju za osobno ispunjenje i razvoj, zapošljivost, socijalnu uključenost, održiv način života, uspješan život u miroljubivim društvima, zdrav način života i aktivno građanstvo. Razvijaju se u perspektivi cjeloživotnog učenja, od ranog djetinjstva do odrasle dobi, te kroz formalno, neformalno i informalno učenje u svim kontekstima, uključujući obitelj, školu, radno mjesto, susjedstvo i druge zajednice.

Sve ključne kompetencije smatraju se jednako važnima; svakom od njih doprinosi se uspješnom životu u društvu. Kompetencije se mogu primijeniti u različitim kontekstima i u različitim kombinacijama. Preklapaju se i isprepliću; aspekti ključni za jedno područje ojačat će kompetenciju u drugom području. Vještine, kao što su kritičko razmišljanje, rješavanje problema, timski rad, komunikacijske i pregovaračke vještine, analitičke vještine, kreativnost i međukulturne vještine dio su ključnih kompetencija.

U Referentnom okviru utvrđuje se osam ključnih kompetencija:

- kompetencija pismenosti,
- kompetencija višejezičnosti,
- matematička kompetencija te kompetencija u prirodoslovlju, tehnologiji i inženjerstvu,
- digitalna kompetencija,

- osobna i socijalna kompetencija te kompetencija učenja kako učiti,
- kompetencija građanstva,
- poduzetnička kompetencija,
- kompetencija kulturne svijesti i izražavanja.

1. Kompetencija pismenosti

Pismenost je sposobnost prepoznavanja, razumijevanja, izražavanja, stvaranja i tumačenja pojmova, osjećaja, činjenica i mišljenja u usmenom i pisanom obliku, koristeći se vizualnim, zvučnim/audio i digitalnim materijalima u različitim disciplinama i kontekstima. To podrazumijeva sposobnost učinkovitog komuniciranja i povezivanja s drugima na primjeren i kreativan način.

Razvoj pismenosti čini osnovu za daljnje učenje i daljnju jezičnu interakciju. Ovisno o kontekstu, kompetencija pismenosti može se razviti na materinskom jeziku, jeziku školovanja i/ili službenom jeziku zemlje ili regije.

Osnovno znanje, vještine i stavovi povezani s ovom kompetencijom

Ova kompetencija uključuje znanje čitanja i pisanja te dobro razumijevanje pisanih informacija i stoga se njome zahtijeva da pojedinac pozna jezikovni vokabular, funkcionalnu gramatiku i funkcije jezika. To uključuje poznavanje glavnih vrsta verbalne interakcije, različitih književnih i neknjiževnih tekstova te glavnih obilježja različitih jezičnih stilova i registara.

Pojedinci bi trebali imati vještine za pisano i usmeno komuniciranje u različitim situacijama te za praćenje i prilagodbu vlastite komunikacije u skladu s okolnostima. Ta sposobnost uključuje i sposobnosti razlikovanja i upotrebe različitih vrsta izvora, traženja, prikupljanja i obrade informacija, korištenja pomagala, te formuliranja i izražavanja usmenih i pisanih argumenata na uvjerljiv način primjeren kontekstu. Obuhvaća kritičko razmišljanje te sposobnost procjene informacija i rada s njima.

Pozitivan stav prema pismenosti uključuje sklonost kritičnom i konstruktivnom dijalogu, uvažavanje estetskih vrijednosti i interes za interakciju s drugima. Podrazumijeva svijest o utjecaju jezika na druge i potrebu za razumijevanjem i upotrebom jezika na pozitivan i društveno odgovoran način.

2. Kompetencija višejezičnosti ⁽¹⁾

Ovom kompetencijom definira se sposobnost prikladne i učinkovite upotrebe različitih jezika za komunikaciju. Njome su obuhvaćene iste glavne vještine kao i pismenošću: temelji se na sposobnosti razumijevanja, izražavanja i tumačenja pojmova, misli, osjećaja, činjenica i mišljenja u usmenom i pisanom obliku (slušanje, govorenje, čitanje i pisanje) u različitim društvenim i kulturnim kontekstima u skladu s vlastitim željama ili potrebama. U jezičnu kompetenciju integrirane su povijesna dimenzija i međukulturne kompetencije. Oslanja se na sposobnost posredovanja između različitih jezika i medija, kako je navedeno Zajedničkom europskom referentnom okviru. Prema potrebi, može uključivati održavanje i daljnje razvijanje kompetencija materinskog jezika, kao i učenje službenih jezika ⁽²⁾ neke zemlje.

Osnovno znanje, vještine i stavovi povezani s ovom kompetencijom

Potrebno je poznavati vokabular i funkcionalnu gramatiku različitih jezika te biti svjestan glavnih vrsta verbalne interakcije i jezičnih registara. Važno je poznavati društvene konvencije, kulturološki aspekt i varijabilnost jezika.

Osnovne vještine za ovu kompetenciju uključuju sposobnost razumijevanja izgovorenih poruka, iniciranja, održavanja i zaključivanja razgovora te čitanja, razumijevanja i sastavljanja tekstova, uz različite stupnjeve poznavanja različitih jezika, u skladu s potrebama pojedinca. Pojedinci bi trebali biti u stanju služiti se alatima na odgovarajući način te učiti jezike formalno, neformalno i informalno tijekom cijelog života.

Pozitivan stav uključuje uvažavanje kulturne raznolikosti, zanimanje i radoznalost u pogledu različitih jezika i međukulturne komunikacije. Također obuhvaća poštovanje individualnog jezičnog profila svake osobe, uključujući i poštovanje materinskog jezika pripadnika manjina i/ili osoba migrantskog podrijetla i poštovanje službenih jezika zemlje kao zajedničkog okvira za interakciju.

⁽¹⁾ Iako Vijeće Europe upotrebljava pojam „plurijezičnost” (*plurilingualism*) u vezi s osobama koje imaju višestruke jezične kompetencije, u službenim dokumentima Europske unije pojam „višejezičnost” (*multilingualism*) upotrebljava se za opis i kompetencija pojedinaca i društvenih situacija. To je djelomično zbog poteškoća u razlikovanju pojmova *plurilingual* i *multilingual* u jezicima osim engleskog i francuskog.

⁽²⁾ Uključeno je i učenje klasičnih jezika poput starogrčkog i latinskog. Klasični jezici izvor su mnogih suvremenih jezika i stoga mogu olakšati učenje jezika općenito.

3. Matematička kompetencija te kompetencija u prirodoslovlju, tehnologiji i inženjerstvu

- A. Matematička kompetencija sposobnost je razvijanja i primjene matematičkog mišljenja i uvida u rješavanju niza problema u svakodnevnim situacijama. Temelji se na dobroj matematičkoj pismenosti, a naglasak je na procesu i aktivnosti, kao i na znanju. Matematička kompetencija u različitom opsegu uključuje sposobnost i spremnost na upotrebu matematičkih načina razmišljanja i prikaza (formule, modeli, nacrti, grafikoni, dijagrami).
- B. Kompetencija u prirodoslovlju odnosi se na sposobnost i spremnost za objašnjavanje prirodnog svijeta upotrebom postojećeg znanja i primijenjene metodologije, uključujući promatranje i eksperiment, radi postavljanja pitanja i zaključivanja na temelju činjenica. Kompetencije u tehnologiji i inženjerstvu primjene su tog znanja i metodologije kao odgovor na percipirane ljudske želje ili potrebe. Kompetencije u području prirodoslovlja, tehnologije i inženjerstva uključuju razumijevanje promjena uzrokovanih ljudskim djelovanjem i odgovornost pojedinca kao građanina.

Osnovno znanje, vještine i stavovi povezani s ovom kompetencijom

- A. Potrebno znanje u području matematike uključuje dobro poznavanje brojeva, mjera i struktura, osnovnih operacija i osnovnih matematičkih prikaza, razumijevanje matematičkih pojmova i koncepata te svijest o pitanjima na koja matematika može ponuditi odgovore.

Pojedinac bi trebao imati vještine za primjenu osnovnih matematičkih načela i procesa u svakodnevnim situacijama kod kuće i na poslu (npr. financijske vještine) te za praćenje i ocjenjivanje argumentacijskog slijeda. Pojedinac bi trebao moći matematički rasuđivati, razumjeti matematički dokaz i komunicirati matematičkim jezikom te upotrijebiti odgovarajuća pomagala, uključujući statističke podatke i grafikone, i razumjeti matematičke aspekte digitalizacije.

Pozitivan stav u matematici temelji se na poštovanju istine te na spremnosti na traženje razloga i procjenu njihove valjanosti.

- B. U području prirodoslovlja, tehnologije i inženjerstva ključno znanje obuhvaća osnovna načela prirodnog svijeta, temeljne znanstvene pojmove, teorije, načela i metode, tehnologiju i tehnološke proizvode i procese te razumijevanje utjecaja znanosti, tehnologije, inženjerstva i ljudskog djelovanja općenito na prirodni svijet. Te kompetencije trebaju omogućiti pojedincima da bolje razumiju prednosti, ograničenja i rizike znanstvenih teorija, primjena i tehnologije u društvima (u vezi s donošenjem odluka, vrijednostima, moralnim pitanjima, kulturom itd.).

Vještine uključuju shvaćanje znanosti kao procesa za istraživanje posebnim metodologijama, među ostalim promatranjem i kontroliranim eksperimentima, sposobnost logičnog i racionalnog razmišljanja prilikom provjeravanja hipoteza i spremnost na odbacivanje vlastitih uvjerenja ako su u suprotnosti s novim eksperimentalnim nalazima. To uključuje sposobnost upotrebe tehnoloških alata i strojeva te rukovanja njima, kao i znanstvenih podataka radi postizanja nekog cilja ili donošenja odluke ili zaključka koji se temelje na dokazima. Usto, pojedinci bi trebali moći prepoznati ključne značajke znanstvenog istraživanja te priopćiti zaključke i objasniti rasuđivanje koje je do njih dovelo.

Kompetencija uključuje stav čije su značajke kritičko uvažavanje i radoznalost, zabrinutost za etička pitanja te potpora sigurnosti i ekološkoj održivosti, osobito u vezi sa znanstvenim i tehnološkim napretkom u odnosu na samoga sebe, obitelj, zajednicu i globalna pitanja.

4. Digitalna kompetencija

Digitalna kompetencija uključuje sigurnu, kritičnu i odgovornu upotrebu digitalnih tehnologija i rukovanje njima za učenje, na poslu i za sudjelovanje u društvu. Ona uključuje informatičku i podatkovnu pismenost, komunikaciju i suradnju, medijsku pismenost, stvaranje digitalnih sadržaja (uključujući programiranje), sigurnost (uključujući digitalnu dobrobit i kompetencije povezane s kibersigurnošću), pitanja povezana s intelektualnim vlasništvom, rješavanje problema i kritičko razmišljanje.

Osnovno znanje, vještine i stavovi povezani s ovom kompetencijom

Pojedinci bi trebali razumjeti kako se digitalnim tehnologijama mogu poduprijeti komunikacija, kreativnost i inovativnost te biti svjesni njihovih mogućnosti, ograničenja, učinaka i rizika. Trebali bi razumjeti opća načela, mehanizme i logiku koji su temelj razvoja digitalnih tehnologija te poznavati osnovnu funkciju i upotrebu različitih uređaja, softvera i mreža. Pojedinci bi trebali kritički pristupiti valjanosti, pouzdanosti i utjecaju informacija i podataka koji su dostupni s pomoću digitalnih sredstava te biti svjesni pravnih i etičkih načela uključenih u upotrebu digitalnih tehnologija.

Pojedinci bi se trebali moći služiti digitalnim tehnologijama za potporu svojem aktivnom građanstvu i socijalnoj uključenosti, suradnji s drugima i kreativnosti u svrhu postizanja osobnih, društvenih ili komercijalnih ciljeva. Vještine uključuju sposobnost pristupa digitalnom sadržaju te njegove upotrebe, filtriranja, ocjenjivanja, stvaranja, programiranja i dijeljenja. Pojedinci bi trebali moći upravljati informacijama, sadržajem, podacima i digitalnim identitetima te ih štiti, kao i prepoznavati i učinkovito upotrebljavati softvere, uređaje, umjetnu inteligenciju ili robote.

Rad s digitalnim tehnologijama i sadržajima zahtijeva misaon i kritičan, ali znatiželjan, otvoren i na budućnost usmjeren stav o njihovu razvoju. Usto je potreban etički, siguran i odgovoran pristup upotrebi tih alata.

5. Osobna i socijalna kompetencija te kompetencija učenja kako učiti

Osobna i socijalna kompetencija te kompetencija učenja kako učiti sposobnost je promišljanja o sebi, učinkovitog upravljanja vremenom i informacijama, surađivanja s drugima na konstruktivan način, zadržavanja otpornosti te upravljanja vlastitim učenjem i karijerom. To uključuje sposobnost suočavanja s nesigurnošću i složenošću, učenja kako učiti, održavanja vlastite tjelesne i emocionalne dobrobiti, održavanja fizičkog i mentalnog zdravlja, življenja u kojem se vodi računa o zdravlju i koje je usmjereno na budućnost, kao i sposobnost empatije te rješavanja sukoba u uključivom i poticajnom okruženju.

Osnovno znanje, vještine i stavovi povezani s ovom kompetencijom

Za uspješne međuljudske odnose i sudjelovanje u društvu nužno je razumjeti kodekse ponašanja i pravila komunikacije koji su općenito prihvaćeni u različitim društvima i okružjima. Osobna i socijalna kompetencija te kompetencija učenja kako učiti zahtijevaju i poznavanje elemenata zdravog uma, tijela i načina života. To uključuje poznavanje vlastitih željenih strategija učenja, vlastitih potreba za razvojem kompetencija i raznih načina razvijanja kompetencija te traženje dostupnog obrazovanja, osposobljavanja, karijernih mogućnosti kao i smjernica ili podrške.

Vještine uključuju sposobnost prepoznavanja vlastitih mogućnosti, fokusiranja, nošenja s kompleksnim pitanjima, kritičkog promišljanja i donošenja odluka. To uključuje sposobnost učenja i rada, u suradnji s drugima i samostalno, te organiziranja vlastitog učenja i ustrajanja u njemu, njegova vrednovanja i dijeljenja, traženja podrške kada je to prikladno i učinkovitog upravljanja vlastitom karijerom i društvenim interakcijama. Pojedinci bi trebali biti otporni i sposobni nositi se s neizvjesnošću i stresom. Trebali bi biti u stanju konstruktivno komunicirati u različitim okruženjima, surađivati u timovima i pregovarati. To uključuje pokazivanje tolerancije, izražavanje i razumijevanje različitih gledišta, kao i sposobnost ulijevanja samopouzdanja i empatije.

Ova se kompetencija temelji na pozitivnom stavu prema osobnom, društvenom i tjelesnom blagostanju i učenju kroz život. Temelji se na stavu čije su odlike suradnja, asertivnost i integritet. To uključuje poštovanje raznolikosti drugih i njihovih potreba te spremnost na prevladavanje predrasuda i kompromis. Pojedinci bi trebali moći identificirati i postaviti ciljeve, motivirati sami sebe te razvijati otpornost i samopouzdanje kako bi uspješno učili tijekom cijelog života. Stav usmjeren na rješavanje problema potpora je procesu učenja i sposobnosti pojedinca da savlada prepreke i promjene. To uključuje želju za primjenom prethodnog učenja i životnih iskustava te radoznalost u pogledu traženja mogućnosti za učenje i razvoj u različitim životnim situacijama.

6. Kompetencija građanstva

Kompetencija građanstva sposobnost je da se postupa kao odgovoran građanin te da se u potpunosti sudjeluje u građanskom i društvenom životu na temelju razumijevanja društvenih, gospodarskih, pravnih i političkih koncepata i struktura, kao i globalnih promjena i održivosti.

Osnovno znanje, vještine i stavovi povezani s ovom kompetencijom

Kompetencija građanstva temelji se na poznavanju osnovnih pojmova koji se odnose na pojedince, skupine, radne organizacije, društvo, gospodarstvo i kulturu. Uključuje razumijevanje europskih zajedničkih vrijednosti, kako su navedene u članku 2. Ugovora o Europskoj uniji i Povelji Europske unije o temeljnim pravima. Obuhvaća poznavanje suvremenih događaja, kao i kritičko razumijevanje glavnih zbivanja u nacionalnoj, europskoj i svjetskoj povijesti. Osim toga, uključuje svijest o ciljevima, vrijednostima i politikama društvenih i političkih pokreta, kao i o održivim sustavima, posebice klimatskim i demografskim promjenama na globalnoj razini i njihovim temeljnim uzrocima. Neophodno je poznavanje europske integracije kao i svijest o raznolikosti i kulturnim identitetima u Europi i svijetu. To uključuje razumijevanje multikulture i društveno-gospodarske dimenzije europskih društava i načina na koji se nacionalnim kulturnim identitetom doprinosi europskom identitetu.

Vještine u okviru kompetencije građanstva odnose se na sposobnost učinkovite suradnje s drugima u svrhu općeg ili javnog interesa, uključujući održivi razvoj društva. To uključuje vještine kritičkog razmišljanja i integriranog rješavanja problema, kao i vještine argumentiranja i konstruktivnog sudjelovanja u aktivnostima zajednice i odlučivanje na svim razinama, od lokalne i nacionalne do europske i međunarodne razine. Također uključuje sposobnost pristupa tradicionalnim i novim oblicima medija, kritičkog razumijevanja tih medija i interakcije s njima te razumijevanja uloge i funkcija medija u demokratskim društvima.

Poštovanje ljudskih prava kao osnove za demokraciju temelj je odgovornog i konstruktivnog stava. Konstruktivno sudjelovanje uključuje spremnost na sudjelovanje u demokratskom odlučivanju na svim razinama i u građanskim aktivnostima. Uključuje podupiranje društvene i kulturne raznolikosti, rodne ravnopravnosti i socijalne kohezije, održivih načina života, promicanja kulture mira i nenasilja, spremnosti na poštovanje privatnosti drugih i preuzimanja odgovornosti za okoliš. Zanimanje za političke i društveno-gospodarske događaje, humanističke znanosti i međukulturna komunikacija potrebni su za pripremanje na prevladavanje predrasuda, ali i na postizanje kompromisa kad je to potrebno te za osiguravanje socijalne pravde i pravednosti.

7. Poduzetnička kompetencija

Poduzetnička kompetencija odnosi se na sposobnost djelovanja na temelju mogućnosti i ideja te njihovo pretvaranje u vrijednosti za druge. Temelji se na kreativnosti, kritičkom razmišljanju i rješavanju problema, preuzimanju inicijative i ustrajnosti te sposobnosti surađivanja s drugima radi planiranja projekata i upravljanja projektima koji su od kulturne, društvene ili financijske vrijednosti.

Osnovno znanje, vještine i stavovi povezani s ovom kompetencijom

Poduzetnička kompetencija podrazumijeva svijest o različitim situacijama i prilikama za pretvaranje ideja u djelo u okviru osobnih, društvenih i profesionalnih aktivnosti i razumijevanje toga kako one nastaju. Pojedinci trebaju znati i razumjeti pristupe planiranju projekata i upravljanju projektima, koji uključuju procese i resurse. Trebaju razumjeti ekonomiju te društvene i gospodarske prilike i izazove s kojima se suočavaju poslodavac, organizacija ili društvo. Također trebaju biti svjesni etičkih načela i izazova održivog razvoja i imati samosvijest o vlastitim snagama i slabostima.

Poduzetničke vještine temelje se na kreativnosti koja uključuje maštu, strateško razmišljanje i rješavanje problema te kritičko i konstruktivno promišljanje u okviru razvoja kreativnih procesa i inovacija. Uključuju sposobnost samostalnog rada, ali i rada s drugima u timu, kao i sposobnost mobilizacije resursa (ljudi i stvari) i održavanja aktivnosti. To uključuje sposobnost donošenja financijskih odluka koje se odnose na cijenu i vrijednost. Ključna je sposobnost učinkovitog komuniciranja i pregovaranja s drugima te suočavanja s neizvjesnošću, dvosmislenošću i rizikom koji su dio donošenja promišljenih odluka.

Poduzetnički stav karakteriziraju smisao za inicijativu i djelovanje, proaktivnost, usmjerenost na budućnost, odvažnost i ustrajnost u ostvarivanju ciljeva. Uključuje želju za motiviranjem drugih ljudi i vrednovanjem njihovih ideja, empatiju i brigu za ljude i svijet te prihvaćanje odgovornosti uz primjenu etičkih pristupa u cijelom procesu.

8. Kompetencija kulturne svijesti i izražavanja

Kompetencija kulturne svijesti i izražavanja uključuje razumijevanje i poštovanje načina na koji se ideje i smisao kreativno izražavaju i prenose u različitim kulturama u obliku niza umjetničkih i drugih kulturnih formi. To uključuje razumijevanje, razvijanje i izražavanje vlastitih ideja i osjećaja pripadnosti ili uloge u društvu na različite načine i u različitim situacijama.

Osnovno znanje, vještine i stavovi povezani s ovom kompetencijom

Ova kompetencija zahtijeva poznavanje lokalnih, nacionalnih, regionalnih, europskih i globalnih kultura i načina izražavanja, uključujući predmetne jezike, baštinu, tradiciju i kulturne proizvode te razumijevanje međusobnih utjecaja tih načina izražavanja, ali i njihova utjecaja na ideje pojedinca. Uključuje razumijevanje različitih načina komuniciranja ideja između autora, sudionika i publike u pisanim, tiskanim i digitalnim tekstovima, kazalištu, filmu, plesu, igrama, umjetnosti i dizajnu, glazbi, ritualima i arhitekturi, kao i hibridnim oblicima. Zahtijeva razumijevanje vlastitog identiteta i kulturne baštine koji se razvijaju u svijetu kulturne različitosti i načina na koji se umjetnošću i drugim kulturnim formama može doživjeti, ali i oblikovati svijet.

Vještine uključuju sposobnost izražavanja i tumačenja figurativnih i apstraktnih ideja, iskustava i emocija s empatijom te sposobnost da se to čini putem umjetnosti i drugih kulturnih oblika. Uključuju i sposobnost prepoznavanja i realizacije mogućnosti za stvaranje osobnih, društvenih ili komercijalnih vrijednosti putem umjetnosti i drugih kulturnih formi te sposobnost sudjelovanja u kreativnim procesima, kao pojedinac, ali i u skupini.

Važno je imati otvoren stav i poštovanje prema različitim kulturnim načinima izražavanja, ali i etički i odgovoran pristup intelektualnom i kulturnom vlasništvu. Pozitivan stav uključuje i radoznalost prema svijetu, otvorenost prema zamišljanju novih mogućnosti i spremnost na sudjelovanje u kulturnim iskustvima.

Podupiranje razvoja ključnih kompetencija

Ključne su kompetencije dinamična kombinacija znanja, vještina i stavova koje učenik treba razvijati tijekom cijelog života, počevši od rane dobi nadalje. Visokokvalitetnim i uključivim obrazovanjem, osposobljavanjem i cjeloživotnim učenjem omogućuje se da svi razvijaju ključne kompetencije. Stoga se pristupi usmjereni na kompetencije mogu primjenjivati u svim obrazovnim okruženjima te okruženjima osposobljavanja i učenja tijekom cijelog života.

U cilju potpore obrazovanju, osposobljavanju i učenju usmjerenima na kompetencije u kontekstu cjeloživotnog učenja utvrđena su tri izazova: primjena različitih pristupa i konteksta učenja, potpora učitelja i nastavnika i drugog nastavnog osoblja te ocjenjivanje i vrednovanje razvoja kompetencija. Kao odgovor na te izazove mogu se izdvojiti određeni primjeri dobrih praksi.

a) Različiti pristupi učenju i okružja učenja

- a) Interdisciplinarno učenje, partnerstva između različitih obrazovnih razina, sudionici u osposobljavanju i učenju, uključujući sudionike s tržišta rada, ali i koncepti kao što su sveobuhvatni pristupi školovanju s naglaskom na suradničkom poučavanju i učenju te aktivno sudjelovanje i odlučivanje učenika mogu obogatiti učenje. Interdisciplinarnim učenjem omogućuje se i jačanje povezivosti između različitih predmeta u kurikulumu, kao i uspostava čvrste veze između onoga što se uči i društvenih promjena i značaja. Međusektorska suradnja ustanova za obrazovanje i osposobljavanje i vanjskih aktera iz poslovnog svijeta, umjetnosti, sporta i zajednice mladih, ustanova visokog obrazovanja ili znanstvenih ustanova mogu biti ključni za uspješno razvijanje kompetencija.
- b) Stjecanje osnovnih vještina kao i razvoj širih kompetencija mogu se olakšati sustavnim nadopunjavanjem akademskog učenja socijalnim i emocionalnim učenjem, umjetnošću, fizičkim aktivnostima kojima se poboljšava zdravlje i podupiru fizički aktivni načini života u kojima se vodi računa o zdravlju i koji su usmjereni na budućnost. Jačanje osobne i socijalne kompetencije te kompetencije učenja od rane dobi može biti temelj za razvoj osnovnih vještina.
- c) Metodologije učenja kao što je učenje temeljeno na istraživanjima i projektima, kombinirano učenje ili učenje temeljeno na umjetnosti ili igrama mogu povećati motivaciju i angažman. Isto tako, eksperimentalno učenje, učenje na radnom mjestu i znanstvene metode u prirodoslovlju, tehnologiji, inženjerstvu i matematici (STEM) mogu poticati razvoj različitih kompetencija.
- d) Učenici, nastavno osoblje i pružatelji obrazovnih usluga mogu se poticati na primjenu digitalnih tehnologija kako bi unaprijedili učenje i poduprli razvoj digitalnih kompetencija. Na primjer, sudjelovanjem u inicijativama Unije kao što je „Europski tjedan programiranja”. Upotrebom alata za samoprocjenu, kao što je alat SELFIE, mogle bi se poboljšati digitalne sposobnosti pružatelja usluga obrazovanja, osposobljavanja i učenja.
- e) Posebne mogućnosti za poduzetnička iskustva, osposobljavanja za samostalan rad u poduzećima ili poduzetnici koji posjećuju ustanove za obrazovanje ili osposobljavanje, uključujući praktična poduzetnička iskustva poput kreativnih izazova, novoosnovanih poduzeća, studentskih inicijativa u zajednicama, simulacija poduzeća ili poduzetničko učenje na temelju projekata, mogli bi biti posebno korisni za mlade, ali i za odrasle i za učitelje i nastavnike. Mladima bi se omogućilo barem jedno poduzetničko iskustvo tijekom njihova školskog obrazovanja. Partnerstva škola, zajednica i poduzeća te platforme na lokalnoj razini, posebice u ruralnim područjima, mogu biti ključni čimbenici u širenju poduzetničkog obrazovanja. Odgovarajuće stručno usavršavanje učitelja, nastavnika i ravnatelja te potpora učitelja, nastavnika i ravnatelja mogu biti ključni za održavanje stalnog napretka i postizanje vodstva.
- f) Višejezična kompetencija može se razviti uskom suradnjom obrazovnih okruženja te okruženja osposobljavanja i učenja u inozemstvu, mobilnošću nastavnog osoblja i učenika te upotrebom mreže eTwinning, platforme EPALÉ i sličnih internetskih portala.

- g) Svi učenici, uključujući one koje se suočavaju s poteškoćama ili imaju posebne potrebe, mogli bi dobiti odgovarajući potporu u ključnim okruženjima kako bi ostvarili svoje obrazovne potencijale. Takva potpora mogla bi se sastojati od jezične, akademske ili socioemocionalne potpore, uzajamnog poučavanja, izvannastavnih aktivnosti, profesionalnog usmjeravanja ili materijalne potpore.
- h) Suradnja obrazovnih okruženja te okruženja osposobljavanja i učenja na svim razinama može biti ključna za poboljšanje kontinuiteta razvoja kompetencija učenika tijekom cijelog života i za razvoj inovativnih pristupa učenju.
- i) Suradnjom između partnerskih ustanova za obrazovanje i osposobljavanje te partnera izvan odgojno-obrazovnog sustava u lokalnim zajednicama i poslodavaca u kombinaciji s formalnim, neformalnim i informalnim učenjem može se poduprijeti razvoj kompetencija i olakšati prijelaz iz obrazovanog sustava na posao, kao i s posla u obrazovni sustav.
- b) *Potpora nastavnom osoblju*
- a) Pristupi obrazovanju, osposobljavanju i učenju koji su usmjereni na kompetencije i koji se ugrađuju u početno obrazovanje i kontinuirani profesionalni razvoj mogu pomoći nastavnom osoblju da promijeni poučavanje i učenje u svojim okruženjima i da bude kompetentno u provedbi pristupa.
- b) Nastavno osoblje može se podupirati da u svojim specifičnim kontekstima putem razmjene osoblja i uzajamnog učenja i uzajamnog savjetovanja razvija pristupe usmjerene na kompetencije čime bi se omogućile fleksibilnost i autonomija u organiziranju učenja putem mreža, suradnje i zajednica prakse.
- c) Nastavnom osoblju moglo bi se pomoći u stvaranju inovativnih praksi, sudjelovanju u istraživanju i prikladnoj upotrebi novih tehnologija, uključujući digitalne tehnologije, za pristupe u nastavi i učenju usmjerene na kompetencije.
- d) Nastavnom osoblju mogu se dati smjernice, pristup centrima stručnosti, odgovarajućim alatima i materijalima koji mogu poboljšati kvalitetu metoda i praksa poučavanja i učenja.
- c) *Procjena i vrednovanje razvoja kompetencija*
- a) Opisi ključnih kompetencija mogu se prenijeti u okvire ishoda učenja koji bi se mogli dopuniti odgovarajućim alatima za dijagnostičku formativnu i sumativnu procjenu i vrednovanje na odgovarajućim razinama⁽¹⁾.
- b) Digitalnim tehnologijama moglo bi se osobito doprinijeti evidentiranju različitih dimenzija napretka učenika, uključujući poduzetničko učenje.
- c) Mogu se razviti različiti pristupi procjeni ključnih kompetencija u neformalnim i informalnim okruženjima učenja, uključujući povezane aktivnosti poslodavaca, savjetnika za profesionalno usmjeravanje i socijalnih partnera. Oni bi trebali biti dostupni svima, a posebice niskokvalificiranim pojedincima kako bi se podržao njihov napredak u daljnjem učenju.
- d) Vrednovanje ishoda učenja stečenih neformalnim i informalnim učenjem moglo bi se proširiti i postati robusnije, u skladu s Preporukom Vijeća o vrednovanju prethodnog neformalnog i informalnog učenja, uključujući različite postupke vrednovanja. Upotrebom alata kao što su Europass i Youthpass, koji služe kao alati za dokumentiranje i samoprocjenu, također se može pružiti potpora postupku vrednovanja.

⁽¹⁾ Primjerice, Zajednički europski referentni okvir za jezike, Okvir digitalnih kompetencija, Okvir za poduzetničke kompetencije i opisi kompetencija prema programu PISA pomoćni su materijali za procjenu kompetencija.